

Popisa brškinke *Cisticola juncidis*, svilnice *Cettia cetti* in rakarja *Acrocephalus arundinaceus* v Primorju v razdobju dvajsetih let
A comparative survey of the Fan-tailed Warbler *Cisticola juncidis*, Cetti's Warbler *Cettia cetti* and Great Reed Warbler *Acrocephalus arundinaceus* in the Slovene Littoral 20 years later

Iztok GEISTER

UVOD

"Ko sem 30. maja leta 1979 stopil z vlaka, ki me je na dan odprtja nove železniške in hkrati avtobusne postaje pripeljal v Koper, so me na peronu pozdravili sami odlični godbeniki: skrita v frstu sta me pozdravljala rakar in svilnica, prvi s svojim malce razglašenim basom kara kara kit kit kit, druga z žgočo onomatopoijo je suis, je suis, je suis cetti, s priobalnih pustot na Bonifiki pa se je s svojim neutrudnim, če ne že kar monotonim citranjem cip cip, cip cip, cip cip frfotavo oglašala brškinca" (GEISTER 1981). Kljub očitni ironiji, namenjeni prezirljivemu odnosu politike in javnosti do rastlinskega in živalskega sveta močvirnega Škocjanskega zatoka (z nasipom železniške proge so razpolovili obrežno trstišče in ga dobršen del oddvojili od morskega vodišča), zapis literarno izpričuje ne le navzočnost teh treh vrst ptic pevk v Primorju pred dvajsetimi leti, temveč tudi njihovo opaznost, ki me je že takrat ne le očarala, marveč tudi nagovarjala k znanstvenemu dokumentiranju njihove razširjenosti in pogostosti. Tako sem v letu 1978 na izbrana območja omejeni popis teh treh vrst ptic v letu 1979 razširil na celotno Primorje (GEISTER 1980 a, GEISTER 1980 c) in rezultate primerjal s popisoma brškinke in svilnice (BERTOK 1977) v letih 1976 in 1977. Natančno po dvajsetih letih sem v letu 1998 popis ponovil. Namen popisa je ugotoviti število in porazdelitev pojočih samcev obravnavanih treh vrst in primerjati stanje v dvajsetletnem razdobju.

NAČIN, ČAS IN KRAJ POPISA

Navzočnost pojočih samcev sem popisoval prek celega dne od 29. 5. do 31. 5., od 5. 6. do 7. 6. in od 13. 6. do 15. 6. 1979 ter v jutranjih in dopoldanskih urah od 9. 6. do 29. 6. 1998. Pri svilnici ugotovljeno število pojočih samcev pomeni praviloma tudi število parov (možne odmike povzročajo predvsem nesparjeni pojoči samci), pri poligini brškinici pa to pomeni, da je parov lahko ponekod tudi dvakrat ali trikrat več (GEISTER 1993). Iz literature je poznana tudi poliginija rakarja (DYRCZ 1986) (pri popisu sem se z njo srečal, ne da bi jo sistematično odkrival, le leta 1998 v Strunjanski dolini). Domnevna neskladnost med številom pojočih samcev in številom gnezdečih parov za namen raziskave ni pomembna, saj je njen namen ugotoviti razmerja med pojočimi samci obravnavanih treh vrst v času in prostoru, se pravi v dvajsetletnem obdobju v Primorju. Porazdelitev pik na zemljevidu ustreza porazdelitvi pojočih samcev v naravi, kar je značilno za kartirno metodo.

Popisno območje je bilo v obeh popisih enako: razprostira se od Zaliva Sv. Jerneja do ustja Dragonje. Omejeno je na ravninska območja vodnih tokav s pripadajočimi somornimi močvirji in omrežjem odcednih in namakalnih jarkov. Po Rižani sega do jezua pri Portonu, po Badaševici do mostu v Vanganelu, po Drnici do Bandela, po Dragonji do Stare Vale pod Krkavčami.

Na območju Kopra so štiri popisna območja: ankaransko območje obsega

Bonifiko med Rižano in desnim razbremenilnikom od ankaranskega križišča navzdol, bertoško območje Bonifiko med levim razbremenilnikom in Rižano, škocjansko območje koprsko Bonifiko in Škocjanski zatok, vanganelško območje pa Vanganelško dolino s Pradišjorom, Cerejem in Piažentinom.

Na območju Pirana je pet popisnih območij: Sečoveljske soline vključno z ustjem Dragonje, dolina Dragonje, dolina Drnice (vključno s Staro Dragonjo na Drniškem polju), Fažanska vala in Strunjanska dolina vključno s solinami.

Osamljena lokaliteta Polje je (bila) v občini Izola.

Zahvala

Gospodu Maherju (računalniški center Občine Koper) se zahvaljujem za izdelavo računalniških podlag za zemljevide razširjenosti.

REZULTATI

Rezultati popisa so predstavljeni na zemljevidih (slike 1 do 4) in tabelah (1 do 3).

RAZPRAVA

Brškinka *C. juncidis*

Kot je razvidno iz tabel, je število pojočih samcev brškinke v Primorju v letu 1998 enako kot v letu 1979, kar pa seveda ne pomeni, da je bilo v vseh teh letih med popisoma nespremenjeno. Nasprotno, prav za brškinko, ki živi v Sloveniji na obrobju svojega areala, so značilna silna lokalna nihanja populacije. Tako je po izredno hudi zimi v januarju 1979 na drniškem polju padlo njeno število z 18 pojočih samcev leta 1978 na vsega 3 v letu 1979 in na koprski Bonifiki s 13 na 7. Izjemno huda je bila tudi zima 1984/85, ki je po razpoložljivih virih (popis ni bil narejen) zdesetkala celotno istrsko populacijo (GEISTER 1985).

Toda še bolj kot to, da si je opomogla po dveh tako uničujočih zimah, čudi, da se njena populacija ni zmanjšala zaradi obsežnih sprememb njenega gnezditve-

	BRŠKINKA		SVILNICA		RAKAR	
	1979	1998	1979	1998	1979	1998
ankaransko območje	14	18	18	30	11	18
bertoško območje	9	8	25	22	19	14
škocjansko območje	7	7	13	9	12	8
Vanganelška dolina	2	3	23	9	9	23
skupaj	32	36	79	70	51	63

Tabela 1: Število pojočih samcev brškinke *C. juncidis*, svilnice *Cettia cetti* in rakarja *A. arundinaceus* na območju Kopra

Table 1: Number of singing males of Fan-tailed Warbler *Cisticola juncidis*, Cetti's Warbler *Cettia cetti* and Great Reed Warbler *Acrocephalus arundinaceus* in the Koper area

	BRŠKINKA		SVILNICA		RAKAR	
	1979	1998	1979	1998	1979	1998
Sečoveljske soline	17	15	17	12	16	9
dolina Dragonje	-	-	20	5	3	5
dolina Drnice	3	3	25	24	6	17
Fažanska vala	-	-	1	2	-	-
Strunjanska dolina	2	-	2	-	-	1
skupaj	22	18	65	43	25	32

Tabela 2: Število pojočih samcev brškinke *C. juncidis*, svilnice *C. cetti* in rakarja *A. arundinaceus* na območju Pirana

Table 2: Number of singing males of Fan-tailed Warbler *Cisticola juncidis*, Cetti's Warbler *Cettia cetti* and Great Reed Warbler *Acrocephalus arundinaceus* in the area of Pirana

	BRŠKINKA		SVILNICA		RAKAR	
	1979	1998	1979	1998	1979	1998
koprsko območje	32	36	79	70	51	63
piransko območje	22	18	65	43	25	32
izolsko območje	-	-	2	-	-	-
skupaj	54	54	146	113	76	95

Tabela 3: Skupno število pojočih samcev brškinke *C. juncidis*, svilnice *C. cetti* in rakarja *A. arundinaceus* v Primorju

Table 3: Total numbers of singing males of Fan-tailed Warbler *Cisticola juncidis*, Cetti's Warbler *Cettia cetti* and Great Reed Warbler *Acrocephalus arundinaceus* in the Slovene Littoral

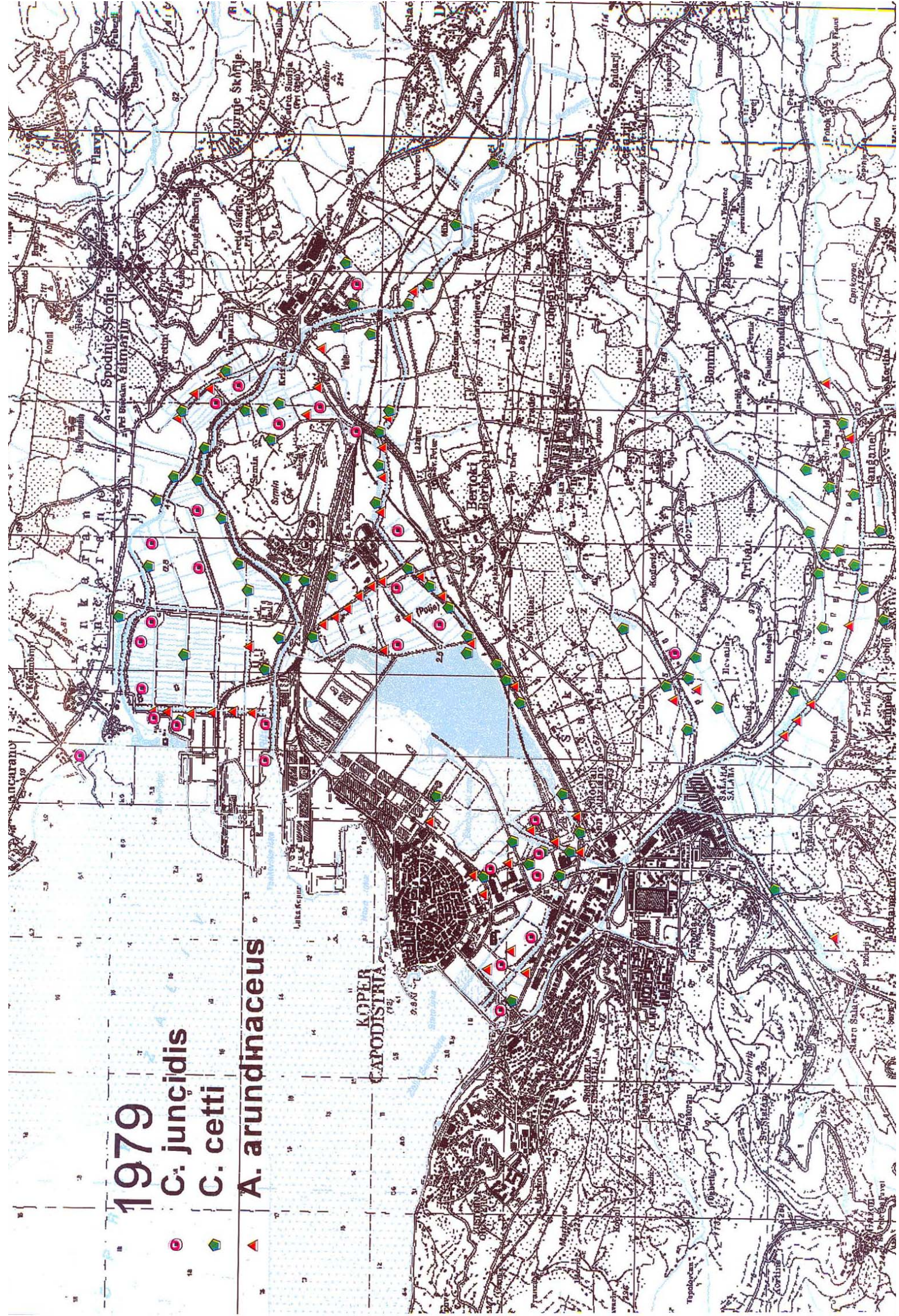
nega prebivališča. Od sprememb brškinke najbolj prizadene premena kulture, kar se je zgodilo v osedemdesetih letih na Drniškem polju, ko so ekstenzivna

1979

● *C. junçidis*

◆ *C. cetti*

▲ *A. arundinaceus*

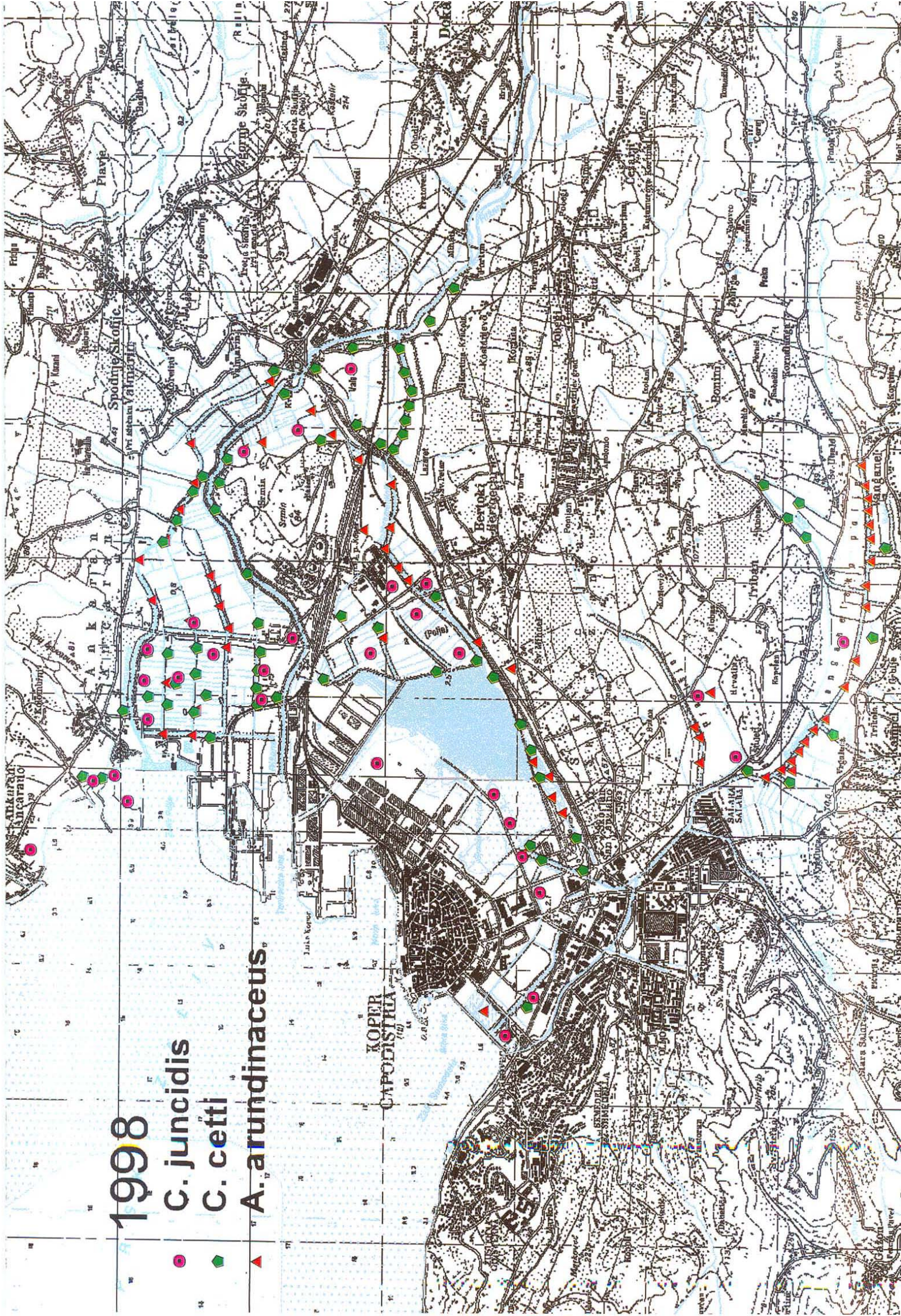

1998

● *C. juncidis*

● *C. cetti*

▲ *A. arundinaceus*

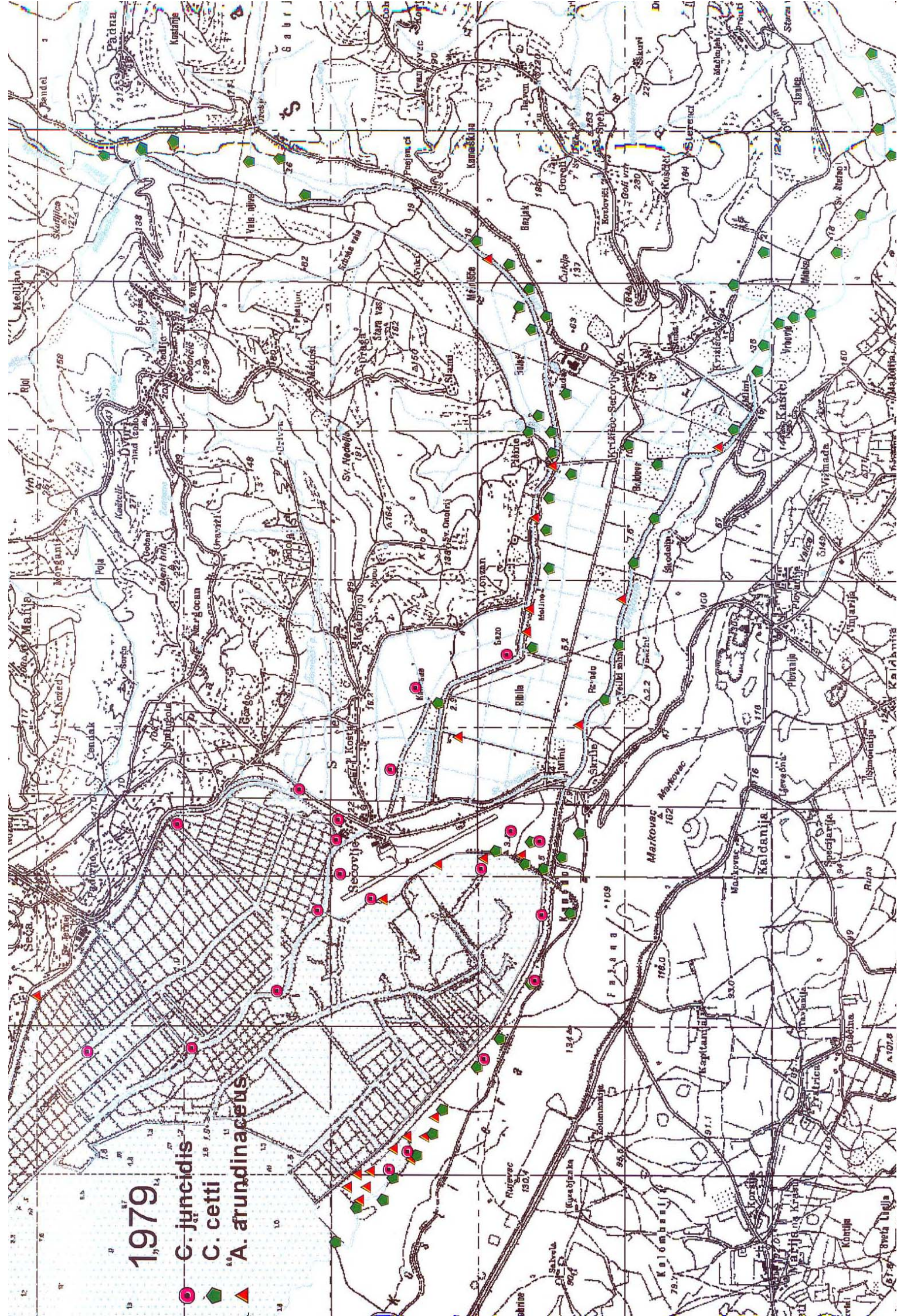

1979

● *C. juncidis*

◆ *C. cetti*

▲ *A. arundinaceus*

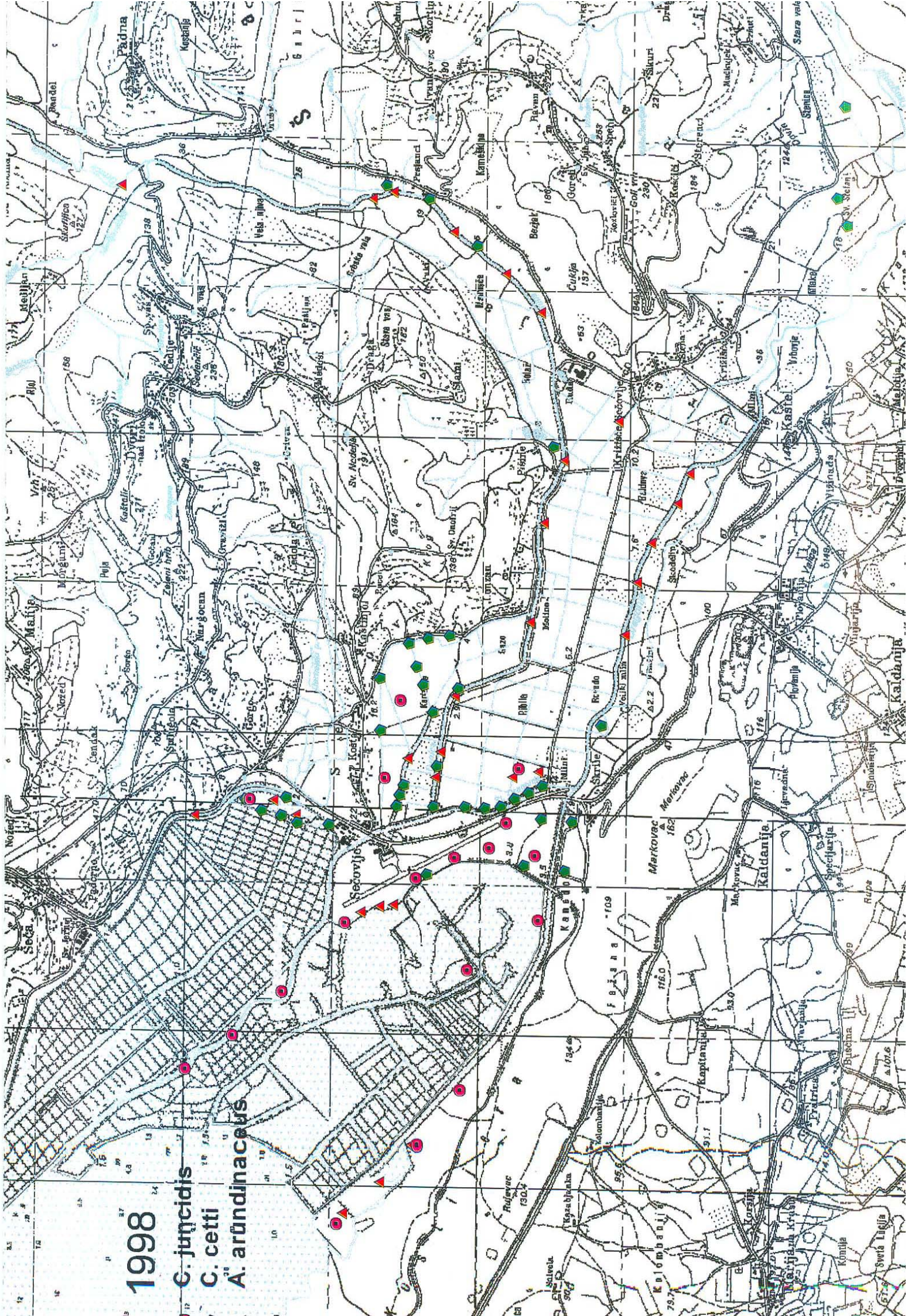

1998

C. juncidis

C. cetti

A. arūdinaceus

Slika 1: Porazdelitev brškinke *C. juncidis*, svilnice *C. cetti* in rakarja *A. arundinaceus* na območju Kopra v letu 1979 (stran 136)

Fig. 1: Distribution of Fan-tailed Warbler *C. juncidis*, Cetti's Warbler *C. cetti*, Great Reed Warbler *A. arundinaceus* in the Koper area in 1979 (page 136)

Slika 2: Porazdelitev brškinke *C. juncidis*, svilnice *C. cetti* in rakarja *A. arundinaceus* na območju Kopra v letu 1998 (stran 137)

Fig. 2: Distribution of Fan-tailed Warbler *C. juncidis*, Cetti's Warbler *C. cetti*, Great Reed Warbler *A. arundinaceus* in the Koper area in 1998 (page 137)

Slika 3: Porazdelitev brškinke *C. juncidis*, svilnice *C. cetti* in rakarja *A. arundinaceus* na območju Pirana v letu 1979 (stran 138)

Fig. 3: Distribution of Fan-tailed Warbler *C. juncidis*, Cetti's Warbler *C. cetti*, Great Reed Warbler *A. arundinaceus* of Piran in 1979 (page 138)

Slika 4: Porazdelitev brškinke *C. juncidis*, svilnice *C. cetti* in rakarja *A. arundinaceus* na območju Pirana v letu 1998 (stran 139)

Fig. 4: Distribution of Fan-tailed Warbler *C. juncidis*, Cetti's Warbler *C. cetti*, Great Reed Warbler *A. arundinaceus* in 1979 of Piran in 1998 (page 139)

polja preuredili v plantažne sadovnjake in vinograde (GEISTER 1995). Načrtno poplavljenje slanih travnikov v predelu Fontanigge v Sečoveljskih solinah sredi osemdesetih let brškinke ni tako močno prizadelo, kot bi pričakovali; večina se je umaknila na solinske nasipe. Prav tako preseneča trdoživost lokalne populacije na koprski Bonifiki, kjer kljub precejšnemu skrčenju za življenje primernih travnatih površin še vedno vztraja, lahko bi rekli, legendarnih 7 samcev, ki pa so potisnjeni že povsem na obrobje Bonifike. Videti je, da polražaj v dobršni meri rešujejo ruderalno močvirne površine Škocjanskega zatoka.

Svilnica *C. cetti*

V letu 1998 je bilo v Primorju popisanih 114 pojočih samcev svilnice. V primerjavi z letom 1979, ko je bilo popisanih 146 pojočih samcev, se je število zmanjšalo za 22%.

Presenečajo predvsem lokalne spremembe porazdelitve pojočih samcev.

Leta 1979 je bilo na zahodnem bregu Sečoveljskih solin v predelu Fontaneli, kjer so, kot že ime pove, številni izviri sladke vode, popisanih 10 pojočih samcev, leta 1998 pa prav nobeden. Grmovje je poleg močvirske vegetacije obvezna sestavina svilničinega življenjskega prostora. V predelu Fontaneli ga je tamkajšna kozja čreda dodobra iztrebila.

Nič manj drastično ni zmanjšanje lokalne populacije ob Dragonji v predelu od Mlinov do Stare Vale, saj je število upadlo z 20 pojočih samcev leta 1979 na vsega 5 v letu 1998. Upad gre pripisati predvsem očitnemu posodabljanju kmetijske obdelave tamkajšne ravnice, ki je ponekod, kot npr. pod Sv. Stefanom, kulturno pokrajino izmaličila do nerazpoznavnosti.

Po drugi strani pa je ponekod drugod opaziti neverjetno pogostost pojočih samcev, kakor na primer ob Stari Dragonji na robu Drniškega polja, kjer je bilo v letu 1998 na kratkem teku od razvodja do sotočja z Drnico zabeleženih 6 pojočih samcev, medtem ko v letu 1979 ni bil zabeležen nobeden. Tudi to gre bržkone pripisati trebežu, tukaj pač opustitvi letega.

Na koprskem območju je podobno velika pogostost zabeležena na Valah ob levem rižanskem razbremenilniku (7 pojočih samcev na kilometer tokave), vsekakor največja pa na spodnji ankaranski Bonifiki, kjer je bilo na kvadratnem kilometru popisanih kar 20 pojočih samcev! Ekološke razmere za takšno visoko gostoto svilnice so dobesedno idealne: intenzivna poljedelska obdelava tal zaradi visoke talne vode, ki je povzročila tudi propad obsežnega hruškovega nasada, ni mogoča. Kljub širokemu glavnemu in številnim stranskim jarkom talno vodo dviguje ta nasutje tretjega luškega terminala z ene in kanalizacijski nasip ob cesti z druge strani.

Seveda pa je tudi na koprskem območju v predelih z intenzivno kmetijsko pridelavo opazno drastično zmanjšanje števila pojočih samcev. Tako je v vanganelski dolini število upadlo s 23 v letu 1979 na 9 v letu 1998. Kljub gosti mreži odvodno namakalnih jarkov je grmovja ob njej vse manj.

Rakar *A. arundinaceus*

V Primorju je bilo v letu 1979 popisanih 76 pojočih samcev rakarja, v letu 1998 pa 95, kar pomeni, da se je njegovo število povečalo za 25%.

Rakar kaže trdno navezanost na izbrano gnezditveno območje, saj so bili prenekateri pojoči samci pri tokratnem popisu presenetljivo ponovno odkriti na istih lokalitetah kot pred dvema desetletjema, kar je bilo še zlasti očitno pri izoliranih parih. Ker skoraj celotna populacija rakarjev v Primorju prebiva v uravnanih tokavah in odvodno namakalnih jarkih, zaraščenih s trstom, bi lahko sklepali, da takšen vodnogospodarski režim v kultivirani pokrajini rakarjem naseljitveno in preživetveno ustreza.

Največje povečanje števila pojočih samcev je bilo zabeleženo na uravnani Badaševici v vanganelški dolini. Morda gre takšen porast pripisati tudi dobro projektirani uravnavi (na treh kilometrih tokave je 8 pragov s tolmuni). Kljub očitno rednemu vzdrževanju jarka so rakarji presenetljivo pogosti. Največ jih je ravno v jarkih z izključno enoletnimi trstnimi steblikami. Na pomen ekološko sprejemljivega čiščenja jarkov je pred kratkim opozoril Sovinc (1997). Podobno ugodne razmere so tudi na ankaranski Bonifiki, medtem ko je na koprski zaradi zasipavanja številnih rakarjevih prebivališč število upadlo.

Tudi na uravnani Dmici je število pojočih samcev poraslo (s 6 na 17!). Na Dragonji, kjer je uravnava starejša in poraščenost s trstom redkejša, se število ni bistveno povečalo. V največjem slovenskem trstišču v Fontanelih v Sečoveljskih solinah pa je celo drastično upadlo (z 10 na 3!), kar je mogoče pripisati zgodnji spomladanski paši koz v trstišču, na kar je bila naravovarstvena operativa že opozorjena, nedavno tega pred 18 leti (GEISTER 1980 b). Trstišče je bilo od daleč videti "sivo", brez barve zelenega podmladka.

SKLEPNE MISLI

Skupna komponenta življenjskih prostorov obravnavanih treh vrst ptic je voda. Brškinca naseljuje travnata, svil-

nica grmovnata in rakar s trstiščem obrasla obrežja. Stopnja intenzivnosti kmetijske pridelave vpliva na gostoto ptic v kultivirani pokrajini. Zmanjševanje pustot, nekontrolirana paša in premena kulture vpliva na številnost brškinke. Trebež obvodnega grmovja odloča o pogostosti svilnice. Vodnogospodarski režim in redno primerno vzdrževanje odmakalno namakalnih jarkov očitno lahko ugodno vpliva na številnost rakarja. Gostote populacij obravnavanih treh vrst v Primorju se spričo različnosti ekoloških razmer lokalno precej spreminjajo. Ptice za zdaj še ohranjajo korak s tehnologijo gospodarjenja v kultivirani pokrajini, nemara predvsem po zaslugi izjemne vitalnosti trsta *Phragmites australis*, ki je v in ob sladkih in polslanih vodah Primorja najznačilnejša alternativa gojenim rastlinam.

POVZETEK

V Primorju je bilo v letu 1979 popisanih 54 pojočih samcev brškinke *Cisticola juncidis*, 146 pojočih samcev svilnice *Cettia cetti* in 76 pojočih samcev rakarja *Acrocephalus arundinaceus*, v letu 1998 pa 54 pojočih samcev brškinke, 113 pojočih samcev svilnice in 95 pojočih samcev rakarja. V primerjavi s stanjem izpred dvajsetih let je število brškinke nespremenjeno, število svilnice je manjše za 23%, število rakarja pa večje za 25%.

Kljub intenzifikaciji kmetijske pridelave se populacija brškinke ohranja predvsem po zaslugi ruderalnih površin v Sečoveljskih solinah in v Škocjanskem zatoku.

Rahel upad števila svilnice bi lahko pripisali povečanemu trebljenju grmovja ob vodnih jarkih v obdobju intenzifikacije pridelave. V predelih, kjer je pridelava ekstenzivna ali pa je bila opuščena, so svilnice pogostejše.

Tudi rahli porast števila rakarja bi presenetljivo lahko pripisali intenzifikaciji kmetijske pridelave. Redno vzdrževanje odmakalno namakalne mreže jarkov očitno ne zmanjšuje rakarjeve populacije, saj je bila največja gostota ugotovljena prav v jarkih z enoletnimi trstnimi steblikami.

SUMMARY

In 1979, 54 singing males of the Fan-tailed Warbler, 146 singing males of the Cetti's Warbler and 76 singing males of the Great Reed Warbler were recorded in the Slovene Littoral, while in 1998 the numbers of the recorded singing males of the three species were as follows: 54 Fan-tailed Warblers, 114 Cetti's Warblers, and 95 Great Reed Warblers. In comparison with the numbers recorded 20 years earlier, the Fan-tailed Warbler's number remained literally the same, the number of the Cetti's Warbler decreased by 22%, while the Great Reed Warbler's number increased by 25%.

In spite of the intensified agricultural activities, the Fan-tailed Warbler's population has retained its number mainly owing to the ruderal surfaces at the Sečovlje salt-pans and at Škocjan Inlet.

The slight decrease in the abundance of the Cetti's Warbler can be attributed to the increased clearance of shrubbery along the water channels in the period of the intensified farming. In the areas where farming remained extensive or has been altogether abandoned, the Cetti's Warblers were more numerous than elsewhere.

Even the slight increase in the abundance of the Great Reed Warbler could be, surprisingly, ascribed to the intensified farming. Namely, the regular maintenance of the irrigation/drainage networks clearly cannot reduce the Great Reed Warbler's population, for the greatest density of this bird was established in the very ditches with annual reed stalks.

LITERATURA

BERTOK, M. (1977): Razširjenost svilnice *Cettia cetti* in brškinke *Cisticola juncidis* na slovenski obali. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani.

DYRCZ, A. (1986): Factors affecting facultative polygyny and breeding results in the Great Reed Warbler *Acrocephalus arundinaceus*. Journal fur Ornithologie 127: 447-461.

GEISTER, I. (1980) a: Razširjenost brškinke *Cisticola juncidis* in vprašanje naraščanja

in upadanje njene populacije. Biološki vestnik 28: 25-44.

GEISTER, I. (1980) b: Ogroženo trstišče v Sečoveljskih solinah. *Acrocephalus* 2: 35.

GEISTER, I. (1980) c: Razširjenost svilnice *Cettia cetti* v Sloveniji. *Acrocephalus* 7: 1-6.

GEISTER, I. (1981): Dediščina brez dedičev. Delo. Sobotna priloga.

GEISTER, I. (1985): Brškinka *Cisticola juncidis*. Iz ornitološke beležnice. *Acrocephalus* 25: 50-51.

GEISTER, I. (1993): Območno vedenje brškinke *Cisticola juncidis* v različnih stadijih gnezdenja. *Annales* 3: 21-28.

GEISTER, I. (1995): Usoda črnoglavega strnada *Emberiza melanocephala* v slovenskem Primorju. *Annales* 7: 71-76

GEISTER, I. (1998): Porazdelitev srpične trstnice *Acrocephalus scirpaceus* in raka-rja *A. arundinaceus* v slovenskem Primorju. *Annales* 13: 95-100

SOVINC, A. (1997): Vpliv čiščenja trstiščnih jarkov na gnezdenje ptic. *Acrocephalus* 84: 133-142.

Iztok Geister, Kocjančiči 18, 6276 Pobegi

PTICE SLOVENIJE
mali priročnik

Naročila sprejema Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije P.P. 2395 1001 Ljubljana